

DEVIZNO POSLOVANJE

1,14

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Izmene Zakona u smislu implementacije izdatih tumačenja NBS uz ublažavanje pozitivističkog načina definisanja odredbi Zakona. Dodatno, u kontekstu trenutnih procesa regionalne integracije, režim za zemlje u regionu Otvorenog Balkana treba da bude postepeno liberalizovan, bar na nivou koji je dostupan nerezidentima iz zemalja članica EU, posebno imajući u vidu da je procentualno najveći broj majki kompanija u Republici Srbiji čime je olakšana kontrola važna za makroekonomsko praćenje.	2017			√
Dalje ublažavanje administrativnih zahteva (npr. dostavljanje dokumentacije putem e-mail-a umesto u papiru), a posebno preći na naknadno izveštavanje o prekograničnim finansijskim kreditima. Omogućiti priliv iz inostranstva bez prethodnog obaveštavanja banke kako je sada predviđeno podzakonskim aktima kojima se reguliše platni promet sa inostranstvom, uz uslov (ukoliko je to neophodno) da se takvo obaveštavanje vrši naknadno i elektronski u određenim vremenskim intervalima, po mogućstvu ne preko poslovne banke već direktno od strane privrednog subjekta (npr. mesečno, kvartalno, itd.). Za fizička lica omogućiti automatski raspored svih priliva iz inostranstva, odnosno bez izuzetaka u pogledu obaveštavanja banke o određenim osnovima priliva. Generalno, prilagođavanje pravila o platnom prometu s inostranstvom u kontekstu razgovora o pristupanju Srbije SEPA sistemu plaćanja. Nastaviti sa praksom objavljivanja mišljenja državnih organa nadležnih za oblast deviznog poslovanja, a posebno NBS, zbog konzistentnosti u primeni propisa od strane svih učesnika, pri čemu kako je već iznad navedeno - trenutno javno dostupni stavovi mogu poslužiti i kao osnova za dalje unapređenje Zakona.	2021		√	
Razmotriti restrikcije za rezidenta da da jemstvo ili obezbeđenje po kreditnim poslovima sa inostranstvom, a naročito u vezi sa redovnim kreditnim poslovima sa inostranstvom i detaljnije regulisati postupak ograničavanja u skladu sa članom 23. Zakona i relevantnim podzakonskim aktom. Dodatno, potrebno je preciziranje instrumenta obezbeđenja naplate potraživanja od nerezidenta radi pouzdanog utvrđivanja unapred koji je prihvatljiv u slučaju odobravanja zajmova nerezidentu ili davanja jemstava i drugih sredstava obezbeđenja po kreditnim poslovima između nerezidenata.	2021			√
Pojednostaviti pravila iz člana 6. Zakona (i relevantnih podzakonskih akata) o prebijanju potraživanja za sve vrste tekućih i kapitalnih poslova i dozvoliti, uz propisivanje adekvatnih uslova, udruživanje novčanih sredstava odnosno salda na računima („cash-pooling“) između povezanih lica.	2012			√
Članove 7, 20. i 33. Zakona preispitati tako da se pitanja prenosa, plaćanja i naplate potraživanja i dugovanja reše za sve vrste tekućih i kapitalnih poslova.	2013			√
Dalja liberalizacija depozitnih poslova iz člana 27. Zakona rezidenata u inostranstvu, naročito za kompanije koje su predmet projektnog finansiranja od strane stranih banaka i međunarodnih finansijskih institucija.	2018			√
Jasno regulisati tretman priliva i odliva po prekograničnim donacijama, grantovima i drugim bespovratnim davanjima u kojima učestvuju domaći privredni subjekti, bilo kao primaoci ili davaoci.	2018			√
U vezi sa članovima 32. i 34. Zakona, omogućiti direktnu naplatu potraživanja nerezidenata u devizama na njihove račune u inostranstvu u sudskim i vansudskim izvršnim postupcima i stečajnim postupcima, u cilju efikasnosti samih postupaka.	2022			√

STANJE

Od poslednjeg izdanja Bele knjige, usvojene su izmene Zakona o deviznom poslovanju ("Sl. glasnik RS", br.62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014, 30/2018 i 19/2025; u daljem tekstu „Zakon“), koje se pre svega odnose na pooštavanje odredbi o kontroli menjačkog i deviznog poslovanja od strane Narodne banke Srbije (NBS), kao i određenih podzakonskih akata koji se, između ostalog odnose na ustanovljavanje registra ovlašćenih menjača, vršenje kontrole deviznog i menjačkog poslovanja, kao i platni promet sa inostranstvom. Značajnijih promena u smeru liberalizacije propisa nije bilo te preporuke Saveta ostaju na snazi, uz ostvaren pomak u procesu pristupanja Srbije Jedinstvenom područja plaćanja u evrima (SEPA).

POBOLJŠANJA

Iako je u proteklom periodu bilo izmena Zakona i/ili podzakonskih akata, te izmene nisu suštinske pa u tom smislu nisu ostvareni značajni pozitivni pomaci u ovoj oblasti. Očekivanje je da radna grupa formirana u decembru 2024. godine povede proces nadalje u smeru dugo tražene reforme propisa.

Pozitivan trend uveden kada je NBS otpočela sa objavljivanjem na svojoj web-stranici odgovora na najčešće postavljana pitanja o primeni propisa o deviznom poslovanju značajno doprinosi pravnoj sigurnosti i potrebno ga je kontinuirano nastaviti u budućnosti. Iako je na osnovu ovog dokumenta jasno da NBS ostaje pri pozitivističkom pristupu tumačenju Zakona, u smislu da se u domenu Zakona dozvoljenim smatraju samo izričito propisani poslovi, javna dostupnost navedenih mišljenja bitno doprinosi pravnoj sigurnosti i planiranju transakcija.

PREOSTALI PROBLEMI

Uprkos delimičnoj liberalizaciji u oblasti deviznog poslovanja, važeće zakonodavstvo je i dalje restriktivno u cilju zaštite i očuvanja makroekonomske stabilnosti.

Uvažavajući poziciju regulatora u vezi sa potrebom očuvanja makroekonomske i finansijske stabilnosti, smatramo da ostaje i dalje potreba da se tekst Zakona i tumačenje u praksi prilagode pristupu da se zabranjeni poslovi izričito propisuju kao takvi, dok bi sve ostale aktivnosti trebalo smatrati slobodnim. Pozdravljamo angažovanje NBS u smislu tumačenja odredbi Zakona prezentovanih kroz

pitanja / odgovore objavljene na zvaničnom sajtu, no smatramo da bi dobro bilo krenuti ka implementaciji tih stavova u odredbe Zakona i pri tom ih učiniti dovoljno fleksibilnim za praktičnu primenu bez potrebe za dodatnim tumačenjima a sve u cilju potreba tržišta koje kontinuirano evoluira.

Na sličan način, propisivanjem uslova od strane NBS bi se mogle rešavati i potrebe grupa povezanih lica, koje teže da pojednostave finansijske odnose u okviru grupe, odnosno omogućilo pod određenim uslovima proširenje ponude bankarskih proizvoda kao što su „cash management“, „cash pooling“ i sl.

Određene praktične poteškoće u sprovođenju prekograničnih kreditnih transakcija proizilaze iz postupka prethodnog izveštavanja NBS o finansijskim kreditima, što je preduslov za korišćenje sredstava. S obzirom na čisto statističku svrhu izveštavanja, smatramo da je potrebno dalje pojednostavljenje navedenog postupka, npr. uvođenjem obaveze naknadnog zbirnog izveštavanja putem e-mail-a, sa smanjenim obimom dokumentacije ili slično, kao što je već uvedeno za pojedine druge vrste kreditnih poslova. Ovo bi bilo i u skladu sa ranijom izraženom spremnošću NBS da se nastavi sa aktivnostima u pravcu pojednostavljenja procedure i smanjenja troškova izveštavanja. Ističemo da ostaje i potreba daljeg rešavanja pitanja prenosa, plaćanja i naplate potraživanja po tekućim i kapitalnim poslovima, budući da samo član 33. postavlja pravilo za sve vrste dozvoljenih tekućih i kapitalnih poslova, ali samo u prenosima između dva nerezidenta. Članovi 7. i 20, regulišu prenose kod „realizovanog“ spoljnotrgovinskog prometa i kreditnih poslova, dok slična pravila nedostaju za sve druge vrste poslova – npr. za potraživanja iz direktnih investicija, iz garancijskih poslova, poslova sa nepokretnostima, itd. Takođe, odredbe o potrebi pribavljanja saglasnosti Vlade za pojedine poslove, naročito u članu 7., 20. i 33. treba preispitati jer se čine nepotrebno široke i ograničavajuće, posebno kada se radi o ustupanju potraživanja nerezidenta. Dodatno, pojam „društvo sa državnim kapitalom“ koji se koristi u pomenutim članovima nije definisan i nije jasan i trebalo bi ga precizirati tako da ne obuhvati društva sa indirektnim državnim kapitalom ili manjinskim državnim kapitalom. Razumemo da je NBS u ovom domenu izrazila spremnost da u saradnji sa Ministarstvom finansija razmotri mogućnosti za adresiranje preporuke Saveta stranih investitora. Pravnoj bezbednosti u ovom smislu će svakako doprineti i implementacija stavova NBS do sada objavljenih na zvaničnom sajtu a posebno u svetlu primene članova 7., 22. i 33. u vezi prenosa, plaćanja i naplate potraživanja.

Takođe, u vezi sa članom 6. Zakona i relevantnim podzakonskim aktima ostaje i dalje potreba da se oslobode prekogranična prebijanja uzajamnih potraživanja i dugovanja, s obzirom da trenutna pravila prebijanja su postavljena samo za određene vrste poslova, dok za druge poslove (npr. poslovi sa nepokretnostima) ostaje praznina i u praksi se tumači da su isti nedozvoljeni. Takođe, ostaje potreba u praksi da se dalje liberalizuju depozitni poslovi rezidenata u inostranstvu posebno za kompanije koje su predmet projektnog finansiranja od strane stranih banaka i međunarodnih finansijskih institucija.

Nadalje, podzakonska regulativa koja se odnosi na obavljanje platnog prometa sa inostranstvom u delu realizacije novčanog priliva iz inostranstva ne dozvoljava u potpunosti automatizaciju platnog prometa sa inostranstvom. Da bi rezident ostvario novčani priliv iz inostranstva, neophodno je da prethodno dostavi banci podatke za statistiku o osnovu naplate, a u određenim slučajevima i dokumentaciju za pravdanje osnova naplate. U okviru postupka postepene liberalizacije, iz primene navedene procedure izuzete su za sad samo određene vrste priliva po jednom osnovu u iznosu do 1.000 EUR (hiljadu evra). U Uputstvu za sprovođenje odluke o uslovima i načinu obavljanja platnog prometa s inostranstvom, zadržana je odredba kojima je za poslove uvoza i izvoza robe propisana obaveza unošenja u nalog o naplati/plaćanju podataka o fakturi u skladu sa jedinstvenom carinskom ispravom. Ovo pravilo je zahtevalo značajne izmene u sistemima banaka i dodaje administrativni teret u obavljanju platnog prometa s inostranstvom. Pozitivan pomak je ostvaren u delu koji se odnosi na plaćanja u okviru SEPA, gde je izmenama Odluke o uslovima i načinu obavljanja platnog prometa sa inostranstvom predviđeno da će se plaćanja, naplaćivanja i prenosi u okviru SEPA izvršavati u skladu sa SEPA pravilima, s tim da je u članu 32. Zakona ostalo pravilo da se platni promet po glavnim vrstama kreditnih poslova s inostranstvom može vršiti samo ukoliko je rezident o tim poslovima prethodno izvestio NBS.

Takođe, ostaje i dalje nejasno zašto su mogućnosti davanja jemstva odnosno sredstva obezbeđenja od strane rezidenta ograničene samo za kreditne poslove između nerezidenata, a ne i na druge vrste poslova u smislu člana 26. Zakona koji reguliše garancijske poslove.

Dodatno, trebalo bi težiti ka relaksaciji odredbi za odobrenje finansijskih zajmova rezidenata kao i davanje jemstva i drugih obezbeđenja po kreditnim poslovima u i sa

inostranstvom, kao i ostalih garancijskih poslova čime bi se omogućilo privredi koja radi u regionu da za poslove u inostranstvu može učestvovati u konzorcijumima sa nerezidentima u kojima bi mogla da preuzme obavezu pribavljanja garancija za avansna plaćanja, dobro izvršenje posla i sl. Posebno postoji potreba da se zna unapred koja se sredstva smatraju podobnim za obezbeđenje naplate potraživanja po kreditnim poslovima. Takođe, imajući u vidu procese regionalne saradnje, preporuka je da se razmotri uvođenje postepene liberalizacije propisa za zemlje u regionu, kako je otpočeto sa inicijativom Otvorenog Balkana, bar na nivou koji je dostupan nerezidentima iz zemalja članica EU.

Dalje, članom 32. Zakona omogućeno je pravnim licima i preduzetnicima obavljanje platnog prometa sa inostranstvom posredstvom platne institucije i javnog poštanskog operatora. Međutim, Zakon o obavljanju plaćanja pravnih lica, preduzetnika i fizičkih lica koja ne obavljaju delatnost („Sl. Glasnik RS“ br. 68/2015) istovremeno propisuje obavezu za pravna lica i preduzetnike da platne transakcije vrše preko tekućeg računa otvorenog kod banke, odnosno Uprave za trezor (na osnovu čega se može indirektno zaključiti da platne institucije i javni poštanski operator nisu ovlašćeni za obavljanje platnog prometa za inostranstvom). Iz tog razloga, neophodno je usklađivanje navedenog zakona i zakona koji reguliše platne usluge sa Zakonom kako bi se u potpunosti omogućilo pravnim licima i preduzetnicima da obavljaju platni promet sa inostranstvom preko platne institucije i javnog poštanskog operatora.

Dodatno, potrebno je regulisati tretman priliva i odliva po prekograničnim donacijama, grantovima i drugim bespovratnim davanjima u kojima učestvuju domaći privredni subjekti, bilo kao primaoci ili davaoci. Trenutno ovakva plaćanja ne spadaju ni u tekuće ni u kapitalne poslove definisane Zakonom, te njihov pravni tretman nije jasan. Detaljno regulisanje ovakvog prometa je neophodno budući da se potreba za prijemom navedenih vrsta uplata intenzivno u praksi naročito javlja kod start-up kompanija, u IT sektoru i drugim sektorima koji zahtevaju takvo finansiranje u početnim fazama razvoja.

Konačno, smatramo da je značajno pokrenuti sistemsko pitanje olakšane naplate potraživanja nerezidenata koji proizlaze iz sudskih i izvršnih postupaka, izvršenja vansudske hipoteke i stečajnih postupaka. Trenutno se, u skladu sa propisima koji regulišu navedene postupke zahteva postojanje nerezidentnog računa u momentu podnošenja

predloga za izvršenje i/ili za naplatu u dinarima, što čini postupak naplate nerezidenata neefikasnim budući da otvaranje nerezidentnih računa u bankama može trajati mesecima. Ovo pitanje je potrebno sistematski rešiti kroz izmene/tumačenja svih relevantnih propisa kojima se regulišu navedeni postupci i u koordinaciji nadležnih organa. Iz ugla Zakona, smatramo da bi bilo korisno izmenom ili tumačenjem članova 32. i 34. Zakona omogućiti u ovakvim slučajevima plaćanje u devizama direktno na račun nerezidenta u inostranstvu. U slučajevima kada je u propisima koji regulišu navedene postupke propisana naplata ili

denominacija potraživanja u dinarima, potrebno je razmotriti mogućnost uvođenja izuzetka za plaćanja nerezidentima u devizama direktno na račun u inostranstvu.

Uopšteno, pravac politike u oblasti deviznog poslovanja trebalo bi da bude usmeren na dalju liberalizaciju tekućih i kapitalnih poslova u cilju usklađivanja važećeg srpskog zakonodavstva sa regulativom EU i sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti. Trebalo bi takođe osigurati da primena i tumačenje propisa od strane nadležnih organa isprate adekvatno usvojene izmene.

PREPORUKE SAVETA

- Izmene Zakona u smislu implementacije izdatih tumačenja NBS uz ublažavanje pozitivističkog načina definisanja odredbi Zakona. Nastaviti sa praksom objavljivanja mišljenja državnih organa nadležnih za oblast deviznog poslovanja, a posebno NBS, zbog konzistentnosti u primeni propisa od strane svih učesnika, pri čemu kako je već iznad navedeno - trenutno javno dostupni stavovi mogu poslužiti i kao osnova za dalje unapređenje Zakona. Dodatno, u kontekstu procesa regionalne saradnje, režim za zemlje u regionu treba da bude postepeno liberalizovan, bar na nivou koji je dostupan nerezidentima iz zemalja članica EU, posebno imajući u vidu da je procentualno najveći broj majki kompanija u Republici Srbiji čime je olakšana kontrola važna za makroekonomsko praćenje.
- Dalje ublažavanje administrativnih zahteva (npr. dostavljanje dokumentacije putem e-mail-a umesto u papiru), a posebno preći na naknadno izveštavanje o prekograničnim finansijskim kreditima. Omogućiti priliv iz inostranstva bez prethodnog obaveštavanja banke kako je sada predviđeno podzakonskim aktima kojima se reguliše platni promet sa inostranstvom, uz uslov (ukoliko je to neophodno) da se takvo obaveštavanje vrši naknadno i elektronski u određenim vremenskim intervalima, po mogućstvu ne preko poslovne banke već direktno od strane privrednog subjekta (npr. mesečno, kvartalno, itd.). Za fizička lica omogućiti automatski raspored svih priliva iz inostranstva, odnosno bez izuzetaka u pogledu obaveštavanja banke o određenim osnovima priliva. Jasno regulisati tretman priliva i odliva po prekograničnim donacijama, grantovima i drugim bespovratnim davanjima u kojima učestvuju domaći privredni subjekti, bilo kao primaoci ili davaoci.
- Razmotriti restrikcije za rezidenta da da jemstvo ili obezbeđenje po kreditnim poslovima sa inostranstvom, a naročito u vezi sa redovnim kreditnim poslovima sa inostranstvom i detaljnije regulisati postupak ograničavanja u skladu sa članom 23. Zakona i relevantnim podzakonskim aktom. Dodatno, potrebno je preciziranje instrumenta obezbeđenja naplate potraživanja od nerezidenta radi pouzdanog utvrđivanja unapred koji je prihvatljiv u slučaju odobravanja zajmova nerezidentu ili davanja jemstava i drugih sredstava obezbeđenja po kreditnim poslovima između nerezidenata.
- Pojednostaviti pravila iz člana 6. Zakona (i relevantnih podzakonskih akata) o prebijanju potraživanja za sve vrste tekućih i kapitalnih poslova i dozvoliti, uz propisivanje adekvatnih uslova, udruživanje novčanih sredstava odnosno salda na računima („cash-pooling“) između povezanih lica.
- Članove 7, 20. i 33. Zakona preispitati tako da se pitanja prenosa, plaćanja i naplate potraživanja i dugovanja reše za sve vrste tekućih i kapitalnih poslova.

- Dalja liberalizacija depozitnih poslova iz člana 27. Zakona rezidenata u inostranstvu, naročito za kompanije koje su predmet projektnog finansiranja od strane stranih banaka i međunarodnih finansijskih institucija.
- U vezi sa članovima 32. i 34. Zakona, omogućiti direktnu naplatu potraživanja nerezidenata u devizama na njihove račune u inostranstvu u sudskim i vansudskim izvršnim postupcima i stečajnim postupcima, u cilju efikasnosti samih postupaka.